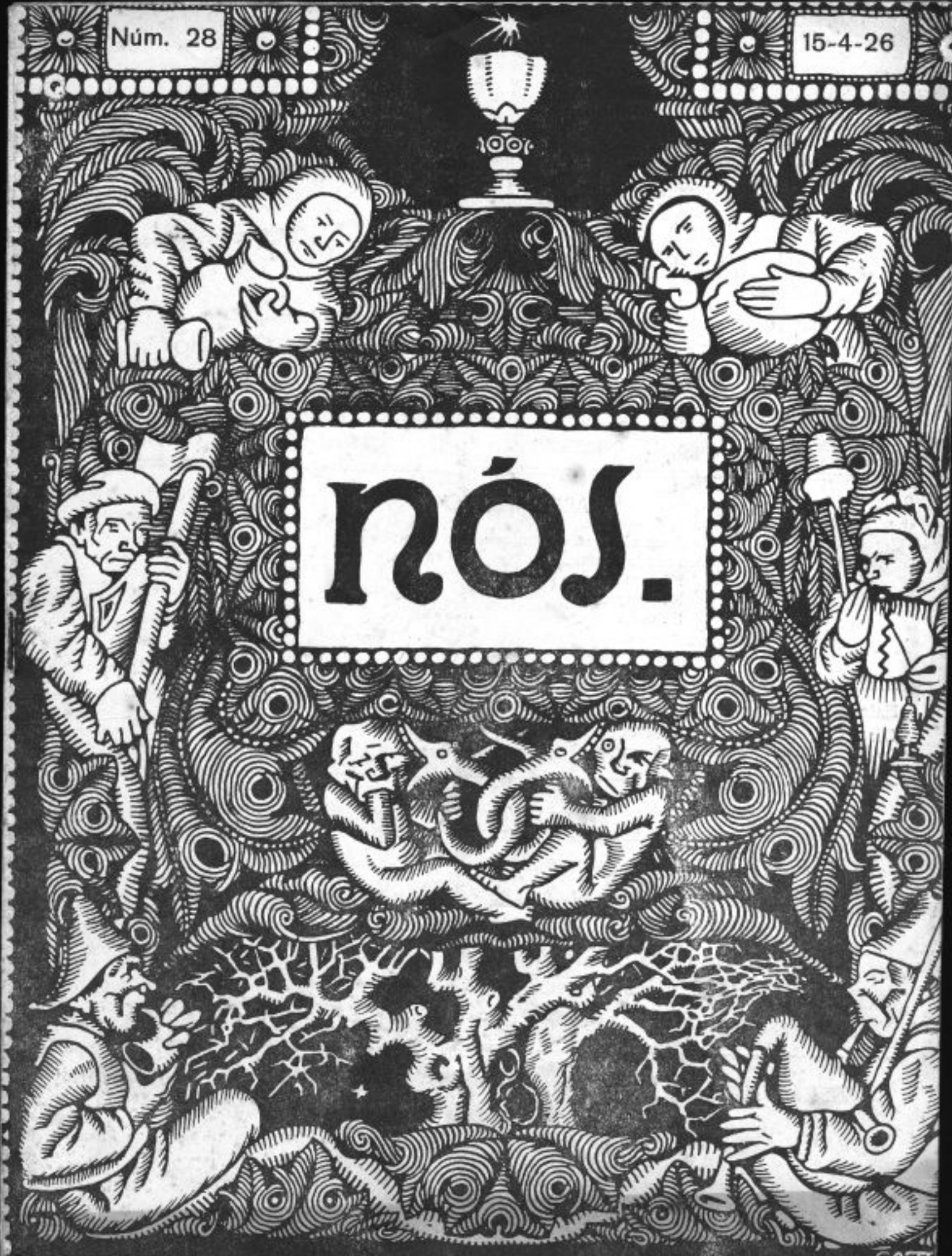

nós.

BOLETIN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

DIREITOR LITERARIO
Vicente Risco

DIREITOR ARTÍSTICO
Alfonso R. Castelao

DIRECCIÓN E REDAUCIÓN

Sto. Domingo, 47 - OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:

Real, 36 1.º - A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce números, na Península	6 pesetas.
Fora da Península	15 ..
Número solto na Península	1 ..
Na Arxentina	60 centavos
En Cuba	30 ..

Pagos adelantados

Este boletín non publica mais orixinas qu'os que foran directamente solicitados pola Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redacción.

SUMARIO

Poesía, por M. Lugrís Freire.

A moderna literatura irlandesa, por Vicente Risco.

Nota Bibliográfica, por Ramón Martínez López.

A Edade do Ferro na Galiza, por Florentino L. Cuevillas.

Archivo filolóxico e etnográfico de Galiza

Os homes, os feitos as verbas, pol-a Redacción.

LEA VOSTEDE

A NOSA TERRA

IDEARIUM DAS
IRMANDADES

Administración Real, 36 - A Cruña

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano VIII ★ Ourense 15 Mayo 1926 ★ Núm. 28

a VICENTE RISCO

Ela dorme! Ela soñal
Xacente na molime, agarimada
Por castiñeiros verdecentes, ela
Amostra sin querer a fermosura
D'unha deusa divina.
Vive no tempo en que a sabrosa froita
Tén a maturidade degorante.
O peito branco, duas pombas tenras
Móvese en ritmo d'areloso goce.
Ela dorme! Ela soñal!

O sol brila esprendente. As volvoretas
Xiran apareladas, perseguíndose
En querendoso celo;
As douradas abellas, en procura
Do pó que gardan as brillantes frores,
Tecen no ar a sinfonía aguda
Do fecundo traballo.
Nos seus bermellos beizos, acendidos
Como amapola entre os dourados trigos,
Unha abella se pousa, porque entende
Que n-eles pode achar mel proveitoso.
A natureza electrizada reza...
¡Ela soñal Ela dorme!

Dos castiñeiros a candeia espállase
No mol e fresco chan. O seu arume

Esperta d'Afrodita as tolas ansias
Que axuntan n-unha as vidas.
As cóchegas buligan pol-as veas
Do meu colo. Garrida, enmeigadora,
Amostra as liñas do divino corpo
Que ao modelo de Vénus superara.
Ansias d'amor o corazón escisma,
Sinto que a vida é bela.
¡Ela soñal Ela dorme!

¡Oh! quen fora esa abella
Que na sua boca virxinal se pousa.
¡Oh! quen fora esa libre avelaiña
Que en loita querendosa vive sempre
En procura d'amor.
¡Oh! quen fora esa brís discreta e pura
Que os seus louros cabelos arrandea
E as suas abas docemente move.
¡Oh! quen fora esa chave, que os tesouros
Do seu dormido corazón abrise
P'ra frorecer en bicos!
Deixádea, pensamentos,
Que é unha virxe que soña.

M. LUGRÍS FREIRE

A Cruña, Xaneiro 1926.

Da renacencia céltiga

A Moderna Literatura Irlandesa

(Proseguimento)

«Pela flor que murchou no esquecemento.
Pela aza que se eleva e logo cai

O tristes labios meus, rezail rezail»
di Teixeira de Pascoas. A aza que se eleva e logo cai... ond'habérá maor tristura e mais fonda traxedia? Pois n-estas tres de Lennox Robinson, ollamos coma cón desfeitas, cou-tadas no seu vóo, as áas do pensamento, do entusiasmo e do sacrificio...

Na primeira, James Nugent, un Feniano que levou vinte anos na cadea, surte e retorna á crecentemente próspera Irlanda do período an-tr'a Land Act e o comenzo da Guerra Europea. Il agarda atopar mais forte aínda que cando o prenderon, o sentimento da independenza; mais pol-a contra, atopa a xente encalmada satisfelta e ben disposta pró Goberno inglés, com'os porcos ben mantidos. Co-a axuda de un discípulo quereos sacar d'aquel vergoñoso contentamento de bestas, e fracasa. Ata dous antigos axiladores que vai buscar son arastora dous vellos respetosos co-a autoridade, adicados a orgaizar leuturas sobr'educación... Anuncia un mitin, e a xente vaise pro cine namentras un vello, ollando a sala valeira, comenta o feito con frase cruel.

The Dreamers refírese ó intento heróico de Robert Emmet, aforcado en 1805, despois de unha loita desesperada contr'as tropas inglesas. A traxedia eiqui é a desilusión de Emmet ó ver qu'os que o siguen o van deixando pouco e pouco.

The Lost Leader é unha obra na que Lennox Robinson, preocupado pol-a liberdade da súa terra, fixo principalmente porfía política, pondo nos belzos dos persoaxes longos e animados discursos. O éxito en Dublin foi enorme, e tamén o livo en Londres en 1919.

The Whiteheaded Boy é en troques unha comedia. É unha nai, da aldea, que sacrifica a todol-os seus fillos pra qu'o mais novo que é o qu'ela quer, se faga un *gentleman*. Mándao a estudar Meiciña na Universidade de Dublin, e gasta os cartos co-íl, que se dá a gran vida nament'al-os irmans morren á miñoca. Estreada en Dublin, en 1917, con grande éxito, foi en Londres, cando alí a puxeron, a peza millor da tempada.

Veleiqui as obras de teatro de Lennox Robinson. Ten tamén historias coma *Looking after the Girs* e *A Pair of Muddy Shoes* a primeira é un estudo d'unha pauliña coma responsabilidade familiar; a segunda é unha fermosa historia de pantasmas.

IX

James Joyce: a Irlanda deu - e ceccais so-mentes a Irlanda podería dalo - iste caso que poderíamos decir úneco no noso tempo. D'iste home, d'iste escritor de quen todos falan e que, se cadra, ninguén leu, si qu'un pode pensar - si é atal e coma nol-o pintan - que ten pau-to co Demo. Iste si qu'é endiañado, e non Carducci e Leautréaumont. Carducci non é mais qu'un poeta de mitin, e de Leautréaumont, Gómez de La Serna amostrou qu'era un infeliz, Joyce seica nono é. Seica, porque veleiqui un home do que todos temos que falar por forza, sen agarradeira posibre, porque apenas si podeu un conseguir leer un anaquiño, treducido coma que a furtadelas n-algunha de esas revistas novas, sin qu'un poida acadar, a menos de facer pra elo un viaxe longo, non digo xa as obras inteiras, que son cousa de millonarios e d'escolleitos, senón nia aínda uns anaquiños en inglés...

Hai moito escrito en col de Joyce, e seica o que mais val el é o que fixo Valery-Larbaud, que sen dúbida é un home de verdadeiro espírito, de inmensa leutura, e d'un senso seguro de modernidade.

Joyce anda por ahí posto en comparanza con Dante, con Shakespeare, con Rabelais, con Calderón, con Goethe e con Dostoyewski. E os que o fan son homes coma Yeats, Valery Larbaud, T. S. Elliot, Havelock Ellis, Ezra Pound, etc.

E iste éisilo foi cousa súpeta e unánime.

Os retratos que coñecemos apresetano con barbas nascendo arredor do queixo, e deixando, ós lados da mosca, dous espazos sen pelos. Ten un nariz calquera, as sobrecellas fruncidas c'un plegue no entrecello, coma marca de teimosía, de concentración do pensamento e mal humor. Outro plegue horizontal, moi baixo, indica espírito maligno. Os ollos teñen un ollar penetrante. É sen dúbida un tipo cerebral, escuro, cheo de misteiro. Simone Tery, que falou co-él, di que tendo un linle rosa por toda a face, dá así e todo a sensación de ser descolorido. Hai algo d'engano e de mentira en toda esta figura.

Din de Joyce que se non quixo axionllar diante da súa nai morta. Quen pode xusgar dos sentimentos e dos motivos d'outro con seguranza? Mais hai xenreiras qu'amosiran qu'ó Demo non anda lonxe.

James Joyce nasceu en Dublin, en 1882, d'unha antiga xente católica, enxebremente irlandesa. Educouse no Colexio dos xesuítas de Clongowes Wood, onde recibeu unha forte cultura clásica: lénguas mortas, literatura grega e latina, filosofía grega y-escolástica, teoloxía, ciencias. Os xesuítas querían facer entrar na orde, mais nono conseguiron. Pasou á Universidade de Dublin a estudar Meicifia, y-estando a súa xente arruíñada, tivo que dar leicións pra poder sigull'os cursos. Era d'aquela cand'em-principiaba a renáncencia irlandesa, mais Joyce refusou de seguila. Desbotou da súa y-alma a relixon, a léngua e o patriotismo irlandés. Escribeu en contra do Teatro Nacional; atacou a un escritor a quen debía o pan: soberbo com'o Demo, nin eslivo cos renacentistas irlandeses, nin cos seus nemigos. Rematou por se facer odioso a todos, e tivo que fuxir.

«Eu non quero servir ó que non creio - di - por mais qu'eso se chame o meu fogar, a miña pátreia ou a miña eirexa... E non teño medo a caer en erro, anque sea grave, un erro pra tod'a vida, aínda se cadra pra tod'a eternidade».

James Joyce é dos que se botan de cabeza ó inferno sen remordemento. E deixou terra, familia, amigos - que poucos podían ser - y-eisilouse.

Foi-se pra París, e sigveu estudando Meicifia, e principalmente, filosofía, matemáticas, lénguas antigas e modernas. Deprendeu o noruego pra leer a Ibsen no orixinal; leeu a Aristóteles e a Santo Tomás. Logo deixou a Meicifia e quixose facer cantante.

Aínda volveu a Dublin, onde casou, en 1903; mais tivo que marchar de novo, e andivo por Europa adiante. Viviu estreitamente, e coma pudo, en Roma, en Trieste y-en Zurich, dando leicións de Inglés, francés, alemán e italiano. En Zurich fundou un teatriño onde, envolto na saudade da pátreia, reconciliado en parte coa súa renacencia, fixo repersentar pezas do Teatro Nacional Irlandés, contr'o qu'outrora escribira, traducindo il mesmo pra ela *Riders to the sea* de Synge e *Countess Cathleen* de Yeats. E volveu a Dublin, onde quixo montar un circo, e terceira vez volveu marchar. En 1920 afincou en París.

Joyce publicou pirmeiro un libro de versos: *Chamber Music* en 1907. Versos imaxistas, moi apreclados no mundo culto.

Dubliners é unha colección de contos, tipos y-esceas da vida de Dublin, de xeito naturalista, ond'as xentes coñecidas están postas cos seus nomes verdadeiros. Son anacos de vida, ond'o autor amosira xa a súa mestranza. Moito lle custou atopar editor pra iles. Principalmente, pedíanlle que suprimira, antr'outros pasaxes, algús nos que facía alusión a certos feitos da vida privada d'El Rei Eduardo VII. Canso de loitar, Joyce decideuse, e mandoulle os pasaxes chatados a George V, pra que lle dixera o que pensaba d'iles. Do Pazo dixéronlle qu'a etiqueta non permitía ó Rei responder a tal consulta. Por fin, atopou quen llo editara, mediante a supresión d'aquilo e outros pasaxes, e aínda así e todo, o editor exixeu que puxera unha fianza pra responder dos procesos que lles iban vir. Mais cando pideo que l'entregaran a edición, soupo que se presentara alí un

señor descoñecido qu'a mercou toda e queimouna ali mesmo, agás un eixemprar que lle mandaron a Joyce. Por fin, en 1914 publicouse *Dubliners* en Londres.

En 1916 publicou *A Portrait of the Artist as a Young Man*, novela autobiográfica na qu'estaba traballando dende 1904, e na qu'o autor aparec baixo o nome de Stephen Dedalus, isolado, misántropo, calado, clismando de cote n-un trisgado auto-análise, tristeiro, aborrecido. É unha novela sen acción, puramente psicolóxica. O símbolo é - ou semella ser - Dédalo perdido no Laberinto, que remata por fuxir. Conta a súa vida cos xesultas, a súa crise relixiosa, a súa arela de liberdade.

Tampouco o quixeron editar os editores ingleses. Unha revista escolleita pra poucos, *The Egoist*, que se publicaba en Londres, foina publicando en serie. En libro publicouse en América. Despois, en 1924, Ludmille Savitzky publicou unha tradución francesa co título de *Dedalus*. Fíxose tamén unha tradución sueca.

En 1914 escribiu unha peza de teatro, *Exiles*, que se representou en Munich, e que foi publicada en 1918. O asunto é o seguinte: un intelectual irlandés, Richard Rowan, apaixonado da verdade, foise ceibando de todas as servidumes, non lle falta por crebar mais cadea qu'a da moral. A súa dona non lle quer, e ten un amigo, Robert Hand que quer á súa dona. D'aquela, Rowan, que non quer qu'a súa dona estea coil a contragusto, cédella ó amigo. De *Exiles* fíxose unha versión italiana.

E chegamos á obra capital de Joyce: *Ulysses*. Tampouco lla quería publicar ninguén. En Londres, Miss Harriet Weaver directora de *The Egoist Press*, arriscouse a publicar algás excerptos en *The Egoist*. Nos Estados Unidos, Ezra Pound, un dos mais sonados escritores d'avanguardia e dos millares amigos de Joyce, interesou a Miss Margaret Anderson e Miss Jane Heap, que publicaban en Nova York a *Little Review* pra publicaren ali o *Ulysses*. Mall-a Sociedade pra supresión do Vicio, de que se decataron, fixeron ás da revista catro advertencias, e pol-o derradeiro, recolleron os eixempres, e levaron ás directoras ó xusgado. Foi unha cousa sonada, na que terciou de defensor un grande abogado, John Quinn, apesares do que, as encausadas tiveron que

pagar unha multa de cen dólares, e prohibiuse a publicación do *Ulysses*. Por fin, en Paris, Miss Sylvia Beach, que dirixe unha sala de lectura rotulada *Shakespeare and Company*, emprendeu a publicación, tendo qu'illa imprimir a Dijon, onde M. Darantière, impresor de Huysmans. Nin había quen quixera copiar o texto á máquina... Apareceu por fin *Ulysses* o 2 de Febreiro de 1922. Mais na Inglaterra e nos Estados Unidos prohibiuse a venda, e houbo que meter os eixempres un por un, de matute. Aínda se non consinte ali vendelo. Mais esto fixo que todos o buscaran, e as edicións sucedéronse.

Ulysses é un volume de 732 páxinas in-quarto, en letra miuda. Ten 18 capítulos, sen título e sen número. Contén unha novela que nin principia nin remata, e que acontece toda n-unha xornada dende qu'un home s'ergue do leito ata que se deita. Os personaxes principais son tres: Leopold Bloom, a súa parenta, Molly e Stephen Dedalus. Bloom é un home calquera un periodista que non ten ren de particular. Molly Bloom é un ser elemental e incoscente que vive por instinto. Stephen Dedalus xa sabemos coma é. Nos tres primeiros capítulos trátase de Stephen Dedalus nas primeiras horas do día. Nos seguintes, de Bloom, a quen se vai seguindo na súa casa, na cortaduría, outra vez na casa, na rua, no baño n-un enterro, na redacción d'un xornal, no restaurant, na biblioteca pública, n-un bar, na praya, n-unha casa de maternidá, n-un burdel, coa Stephen Dedalus de novo, e outra vez na casa, onde desperta á muller, rematando co monólogo interior de Mrs. Bloom.

Cóntase todo por miúdo, e sen quitar detalle, por mais que sen dos qu'outros calan. Canto Bloom fai, di, pensa, vé ou sinte n-iste tempo, ven referido na noveia, e non ollado por afora, senon por adentro, atal e com'ó sinte Bloom: é a corrente da conciencia de Bloom, o que está referido. Asina, todo Dublin está presente na novela: ruas, casas, xente, vida. A corrente da conciencia ven ali coas súas interrupcións e o seu entrambilicamento de cousas diferentes atal e coma é.

LEA VOSTEDE A NOVELA GALEGA **LAR** QUE SE EDITA MENSUALMENTE

Cada capítulo ten un estilo diferente, asegúnanse as necesidades da escea. Hai nos en forma dramática, en forma calecismo, mete n-outros artigos de xornal, poesías, etc. O mais remarkable é o *monólogo interior*, que é a gran novidade de Joyce, pol-a qu'os Super-realistas franceses o teñen coma precursor.

A fala é pintoresca e rica, con moitas verbas estranxeiras, inventadas, compostas, e todol-os recursos qu'un poida maxinar.

O mesmo Joyce confesa que foi a *Odysea* o que lle sirveu de plan. Os capítulos do *Ulysses* correspóndense cos cantos da *Odysea* e ademais, asegúnanse Valery Larbaud, ten cada un o seu simbolismo especial, correspondendo c'unha parte do corpo, unha hora, un coor, etcétera. Por exemplo o capítulo IV pasa n-unha redacción, e as correspondenzas son: parte do corpo, o pulmón; arte, a retórica; coor, bermello; técnica, o entimema; título, Eolo; hai un persoaxe que corresponde ó Eolo de Homero, e a illa flotante d'Eolo é a imprensa...

Atal é a obra, cecais a mais sonada no noso tempo.

E do irlandésismo d'iste descastado, qu'imos dicir? Pois temos que dicir que padece no des-

terro a obsesión da Irlanda. Que todal-as suas obras tratan da Irlanda, pasan na Irlanda, e os seus persoaxes son irlandeses. Que non perde de vista a sua terra, que s'entira de canto pasa n-ela, que lee todol-os días os xornais, d'alá, que cantos papéis trai no bolso refírense a ela. Qu'o qu'o queira facer falar, tenlle que falar da Irlanda. Qu'il é tristeiro, desgraciado, exilado... Pol'o derradeiro, qu'o seu espírito é fundamentalmente irlandés: irlandés pol-a sua rebeldía pol-a exaxeración, pol-a paixón, pol-o humorismo, pol-a cobiza do misteiro, pol-a rareza, porque non s'imita a ninguén...

Ainda nos quedan moitos de quen falar: Lady Gregory, Padraic Colum, Edawrd Martyn, Padraic Pearson, Thomas Macdonnagh, John Eglinton, Seumas O'Sullivan, Terencio Mac Swiney, Arthur Griffith, Daniel Corkery, Liam O'Flaherty, Sean O'Casey, Oliver Gogarty, Desmond Fitzgerald... Mais adiante voltaremos a coller o fio.

VICENTE RISCO

NOTA BIBLIOGRÁFICA

PRESENTADA AO «SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS» NA XUNTANZA

DO 6 DE FEBREIRO DO 1926

Al poucos días nun dos derradeiros mercados das cuartas feiras de Santiago remexendo nun posto de libros vellos e caxeque faltos de intrés, atopei un libro

pequeneiro con cobertas de descórido pergameo que merquei por dous réas porque me pareceu curioso non samente pol-o que debía decir senon tamén pol-o autor, o coñecido bispo de Ourense Ilmo. Sr. D. Fr. Joan Muñoz de la Cueva que gobernou aquela diocesis a comenzos do século dazaolto.

Trátase dunha vida e martirio da Sta. Mariña de Augas Santas feita no ano 1719 pol-o devandito bispo ourensán. Non ben mencionada no «Ensayo de un catálogo sistemático y crítico de libros que tratan de Galicia».

N-este libro de Villamil sómentes se recollen dúas obras tamén moi interesantes do autor d'iste libro.

Unha que leva por título: «Noticias históricas de la Iglesia Catedral de Orense» n.º 428

páx. 245 e en cuarto con 420 páx. (portada, censuras, licencias, dézimas e soneto) sin paxinazón. N-él, e no libro terceiro trata tamén de Sta. Mariña de Augas Santas. O outro libro tidoase «Compendio de la vida y martirio de Santa Eufemia de Galicia virgen y mártir, patrona de Orense cuyo cuerpo con los de los dos santos mártires compañeros, están colocados con gran veneración en su iglesia catedral por el obispo de la misma Ilmo. señor don Fr. Joan Muñoz de la Cueva.»

Encol da vida e martirio da virxe Santa Mariña de Galiza sómentes cita o Villamil dúas obras unha d'elas manuscritas (Cuaderno sobre Santa Marina de Aguas Santas por don Gerónimo Gómez Sandías) e que cita o autor do libro do que dou hoxe a nota e outra tidoada «Epilogo de la vida y martirio de Santa Marina de Aguas Santas» pol-o P. Juan Alvarez Solelo.

Teño oúvido ó meu distinto amigo señor Castillo López que iste librito é moi raro e que il sómentes sabe de un que está n-unha biblioteca particular da Cruña.

Xa esto dito damos a papelela completa da obra.

•Don Fr. Juan Muñoz | de la Cueva, | por
la Gracia de Dios | y de la Santa Sede Apof-
tólica | Obispo de Orense del | Consejo de
su Ma | gestad, etc.

| A todos los fieles | de su Obispado, gracia
y | paz en nuestro Señor | Jesu Cristo | I les de-
dica este breve | compendio de la vida, y mar-
tirio |, de Sta. Marina de Galicia; cu | yo sepul-
cro, y santo cuerpo se | venera en su Iglesia de |
Aguas Santas.

Ten primeiro un apaco de folia co comen-
zo d'un grabado da santa que a xuzgar pol-o
que se vé debía ser moi fermoso, e debaixo o
que sigue:

| S. Marina V. M. de Galicia

Cuyo sepulcro glorioso con muchos mila |
gros se venera en Aguas Santas |

| El Illmo. Sr. D. F. Joan Muñoz de la Cueva

| Obpo de Orense concede 40 días de Indul-
gencia | a todos los que hecho el acto de con-
trición dixer.ª |

| Sta. Marina ora pro nobis |

Franc.ª a Palom.º del. - Matriti a.º 1719 -
Joan a Palom.º sculp.

Dempois ven a folia do Tídeo e escomenza
o libro que ten 112 páxinas. XII capítulos e no
derradeiro 5 sezons adicadas a mostrar os
miragres da santa e en un tipo de letra mais
pequeno a Conclusión. Tén 13 cm. de longo
por 9 de ancho.

Non quero finar esta comunicazón sen antes
pregar a xunta directora que active os traballos
de bibliografía galega que temos dende fai al-
gun tempo esquezidos.

RAMON MARTINEZ LOPEZ

A EDADE DO FERRO NA GALIZA

(Proseguimento)

Os longos vestidos escuros dos habitantes das Cassitérides, pódense relacionar co-as capas galegas qu'asegún nos dí Murguía, eran usadas en Roma na época de Marcial, (1) e que pertencían a unha clás d'abrigos grosos, provistos moitas veces de capucha, que den-d'os países céltigos, pásaran á capital do Imperio y-eran alí coñecidas cos nomes de *abolla*, *birrus*, *lacerna*, e *caracalla*, sendo todos iles de feltura case idéntica o *sagum* celtibérico, manto de lá negra que se prendía en col do peito c'unha fibula, e da que falan Appiano e Posidonio, estando representado tamén cobrindo as costas dos bonecos volivos de Despeñaperros, nos relevos d'Osuna y-en figuras iconográficas romanas da Hespaña.

Outra prenda do vestuario masculino das gentes galegas era o cinto, que coñecemos sol-lo pol-as estatuas de guerreiros e que s'encontra n-elas imitado por unha superficie lisa y-outras coma na de San Ovidio de Fafe e de Cendufe, aparece formado por tres grosos cordós, con dibuxos reutangulós e unha estrela nas costas, nas de Campos (Fig. 35 bis).

Respeito dos vestidos de muller, sabemos somentes qu'erán de teas de coores vivas, que se disporían de seguro coma no resto do mundo céltigo, en faixas e cadrados, justificando en certo modo esta presunción, a túnica da estatua de Cendufe, a mención que fai Plinio dos tecidos de Salacia, (2) qu'estaban dibuxados con cadrados, e ceais tamén as fermosas combiñacións de coores que se conservan aínda nas teas da región portuguesa do Miño e nos labores de lá, colchas principalmente, das nosas tecedeiras aldeás.

XIV

AS ARMAS

As armas ofensivas e defensivas dos galegos da Edade do Ferro son enumeradas no seguinte pasaxe da *Geographica*: (3) Usan

escudos pequenos, de dous pés de diámetro, cóncavos e pendurados de correias; levan tamén puñal y-espada... Poucos teñen courazas ou cascos de tres cristas; defendéndose outros dos golpes con redes de nervos ben teidas; os infantés usan asimesmo ocreas, cada un leva moitos dardos e unha lanza con punta de bronce.*

Perlindo dos datos que nos proporciona Strabon, podemos clasificar o armamento das nosas tribus preromanas d'iste xeito:

Armas defensivas:

- A) Escudos redondos.
- B) Courazas.
- C) Cascos de tres cristas.
- D) Ocreas.
- E) Redes de nervos.

Armas ofensivas:

- A) Espadas.
- B) Puñás.
- C) Lanzas de punta de bronce.
- D) Dardos.

As nosas informacións acerca de tales objetos, son moi desiguais. As estacións esporradas hantr'o día, teñen proporcionado eixempres d'espadas y-aínda de puntas de lanza, a forma dos escudos, dos puñás e dos cascos pódese enxergar gracias ás estatuas de guerreiros, ós grabados da chamada diadema de Cáceres — qu'asegún Bosch é galega, y-alcontrada en Ribadeo — (1) y-a certas moedas de tempo d'Augusto. Pero respecto ós dardos, ás redes de nervo, ás ocreas y-as courazas, lémonos que contentar co texto de Strabon, sen poderl'engader ningunha comprobanza arqueoló-gica.

Os escudos. — Pousado sobr'o peito das estatuas de guerreiros, erguido en outo pol-os infantés da diadema de Ribadeo, o escudo dos belicosos galegos, aparece de cote na mesma forma. Pequeno, redondo, cóncavo, idéntico

(1) *Historia de Galicia*, I Edición, t., 1

(2) VIII, 69.

(3) III, III, 6

(4) *Los Celtas*, pag., 27.

en todo ó descrito na *Geographica*, e semellante á adarga celibérica que se coñeceu co nome de *cetra*.

Mais estas representacións, si ben amosan o xeito d'aquela arma defensiva, nada dín en troques, acerca da materia de qu'estaba formada. Alves Pereira, (1) sabio adjunto do Museu Etnolóxico de Lisboa, lembrando os versos en que Sílio Itálico fala das danzas dos galegos, di qu'os escudos debían ser de metal, já que d'eles sacaban sonidos pr'acompañaren os seus bailes; mais disgraciadamente, as estrofas da *Púnica* non son craras d'abondo pra permitir unha afirmación absoluta, podendo ocorrer moi ben qu'os fillos de Galiza que servían no exército d'Annibal, bateran co-as suas espadas no coiro tenso ou na madeira, cousas as duas moi usadas na fabricación d'escudos, parecendo confirmar esta opinión a ausencia de semellantes armas nas nosas estacións, que quedaría así esplicada pol-a escasa resistencia d'aqueles materiais a acción destrutora do tempo.

A superficie exterior das cetras galegas presenta case sempre acusados con mais ou menos craridade, labores ó parecer en releve, que se conseguirían cecais aplicando láminas de ferro ou bronce. Taes labores afeulan formas distintas, circulares n-unha das estatuas do Jardín da Ajuda, cruciformes y-a modo de feixes de raios, c'os intervalos preenchidos de segmentos de circos concéntricos, no guerreiro de Vizella, e c'os mesmos segmentos partidos en catro porcións e xuntados dous a dous, por liñas reutas no de Cendufe (fig. 36).

Alves Pereira, de quen tomo istos datos, fai notar a semellanza dos derradeiros dibuxos cos qu'aparecen adornado os reversos d'algúns moedas de Salacia e da pretendida omonía de Segóbriga e Sagunto, reversos tidos primeiro por figuras laberínticas, mais que non son outra cousa que representacións de cetras, asegún demostrou o numismático francés M. de la Goy. A circunstancia de pertenceren as ditas moedas ó reinado do imperador Augusto, vencedor das tribus do N e NW da Península, dá a case certeza de qu'aquelles reversos figuran algo coma trophées dos povos sometidos ó Imperio, e por

outra parte, a perfecta imitación dos adornos das adargas c'os qu'ostenta no seu escudo o guerreiro de Cendufe, e tamén a presenza nos umbos do circo concéntrico e da roda con radios reutos ou curvos, tan frecuentes nas pedras das citanias, autoriza a pensa que taes cetras foron usadas pol-as gentes da nosa terra. (figs. 37 e 38).

As courazas.— Carecendo coma carecemos de toda información a elas relativa, soilo podemos sinalar o feito de que nos países celibéricos foron encontradas courazas metálicas gravadas con circos concéntricos e co-as espiras apareladas que tamén s'atopan na nosa cultura dos castros. (1)

Os cascos de tres cristas.— O problema da identificación arqueolóxica d'esta arma, foi abordado por Leite de Vasconcellos n-un artigo que publicou no tomo XI da súa revista *O Archeologo portugués*.

O ilustre sabio dispois de faguer unha comparación do texto da *Geographica* co outro da *Bibliotheca* de Diodoro Siculo, no que se fala de capacetes celibéricos coroados por plumas tinguidas de púrpura, e d'estabrecel-a semellanza que debía existir ant'iste tocado guerreiro y-os nosos cascos de tres cristas, describe unha moeda de Carisio (fig. 39), legado d'Augusto nas guerras cántabras, qu'ostenta no seu reverso, a cabeza d'un home coberta por un casco rematado por dous penachos e un botón. Razona seguidamente Leite de Vasconcellos acerca do sentido e representación de tal figura, que considera com'embremática dos povos vencidos pol-o general romano, y-esplica a diferencia ant'os dous penachos da moeda y-os tres do texto de Strabon, por falla de rigurosidade etnográfica no obreiro que grabou aquela, engadindo, respecto da forma do capacete, qu'asegún Babelon, e coma cecais sinala Diodoro debía cubrir por completo o cráneo y-a cara, da cal parece querer imital-as faicións.

Continuaráse

(2) Loc. cit.

(1) Alves Pereira, in Novas figuras de guerreiros lusitanos descubertas pol-o Dr. L. de Figueiredo da Guerra, *Archeologo Portugués*, vol., XX, pag., 1 parece inclinarse a ver unha couraza no saio adornado con ringloelras do SS, qu'ostentan os guerreiros dos Campos (vex. fl. 35 bis), anque nos cremos que se trata singelamente d'un tecido.

ARCHIVO FILOLOXICO E ETNOGRAFICO DE GALIZA

CONTOS DE XASTRES, (1)

1. O qu'atinou pr'as orellas

Eran home e muller, e gobernábanse ben, mais tanto querían aforrar, qu'á noite comían o caldo ás escuras, pra non gastaren gás.

Chamaron ó xastre, e estivo cosendo, e ó chegar a noite, de que recolleron, a muller sacou o caldo, e sentáronse a cear na cocíña. Coma xa era noite pecha e non vian, o xastre perguntou:

- Señora ama: e logo non alcend'a luz?

- Ay non, San Antonio! que se gasta moito gas, e vai moi caro. Vese ben, vese ben.

- No! pois eu non sei s'atnarel.

- Afina afina, que tamén afinamos nós.

Principiaron, e o xastre iba collendo as berzas, e metías nas orellas. D'alí a pouco dixo:

- Señora ama, a miña cunca non lle ten caldo!

- Vosté que dí?

- Afellas que non llo ten.

- Bai bai, pois eu boteillo.

- Pois traya a luz e verá coma nono ten.

A ama pousou a cunca, e refunfuñando, alcendeu o candil. Entón viron ó xastre co-as orellas cheas de berzas:

- Ay, señor Ramón, vosté que fixo, que me-teu as berzas nas orellas?

- Pois, Señora, eu non lle dixen que non iba afinar? coma non vía, en lugar d'afinar pr'o bico, atinei pr'as orellas.

2. O que gastaba moito fio

Tamén contan d'outro Xastre, qu'a ama lle daba o fio tasado, e sempre llo estaba pedindo, dáball'un novelo e a pouco xa non tiña fio.

A ama enrañechada, rifoulle moito, e pechoulle o novelo n-un caixón, non deixándolle mais qu'a punta do fio fora...

O xastre tirou pol-o fio, sacouno todo, foino envolvendo, e gardouno na faltriqueira. Chamou á ama:

- Señora ama, acabouse o fio!

Ela abriu o caixón pra ver, e viu qu'era certo.

- Ay que demo d'home! Coma faría pra sacal-o fio sen abril-o caixón!

O xastre amostroullo e díxolle:

- Veleiquí o ten, pra qu'adeprendas a non dalo tasado.

3. O que gastaba moito tempo

Outro xastre puña a enfiada moi curta, e a ama rifoulle, e díxolle:

- Ay maestro, todo o tempo se lle vai en metel-o fio na agulla; d'ise xeito nunca arre-mata!

- E logo com'hei faguer, Señora?

- Poña a enfiada longa, e así verá coma non ten qu'andar enfiando tantas veces, e apura mais a coser.

O xastre puxo unha enfiada tan longa com'o corredor ond'estaba cosendo. Pegaba unha puntada e dáball'a agulla ó rapaz que iragula d'aprendiz e declalle:

- Anda pr'alá co-iste fio!

O rapaz botaba a correr at'o cabo do corredor, ata que pasaba o fio todo, e volvíalle traer a agulla ó maestro. Iste pegaba outra puntada, e volta a mandar ó rapaz coa agulla

(1) Os números 1, 2, 3 e 5, foron recollidos na terra de Cal-celas. O número 4, foi recollido na Limia (parroquia de Lam-aza, concello de Rairiz de Veiga).

Referentes a xastres hai na nosa Terra infinitos contos, nos qu'aparecen de cote, por un lado coma met pillos, e por outro coma mariquiteiros e medrás. Colectado é o dito de que: *Seis xastres fan un home, ó qual'hai a resposta de que:*

*Seis xastres fan un home
no ano do pan barato,
que no ano do pan caro
lazen falta vinteatro.*

e d'iste xelto pasaba o tempo e corria o xornal.

Por fin, de qu'a ama se decatou, díxolle:

- Abonda, Maestro, cosa coma queira.

4. O da cadeliña

IBA un xastre unha vez por un camiño, e levaba unha cadeliña pequena atrás d'il.

Unha muller principiou a berrarlle de lonxe:

- Tío home! Tío home! O do can!

O xastre seguiu camiño, decíndolle á cadela:

- Anda, cadeliña anda,
Que conosco non han;
Xastres non son homes,
Cadelina non é can...

5. O castigo dos avaros

ERAN tamén home e muller, e tiñan sona de matar á fame ós que l'iban traballar á casa. Aquil xastre soupoo, e cando foi, xa iba avisado. Ben sabía que dar non lle darían ó xastre nin á costureira, mais iles comían ben, qu'o tiñan todo pechado n-unha γ-arca, no sobrado. Chegou, e dixo que lle cumpría un sitio onde cortar, botou o pano na arca, e púxose a cortar. De que cortou, sentouse na arca a coser. A ama díxolle:

- Ay maestro, veña pr'eiquí pr'a solaina, qu'ahí non vé.

- Non, señora, donde corto, coso - respondeu o xastre. E houbo que deixalo.

Chegaron as doce, e a ama foino chamar:

- Veña xantar, maestro, que son horas.

- Ay non señora, donde corto, coso e donde coso como.

Porfioulle, e nada. Tiveron que vir xantar co-il na arca. Inda ben non principiáran, canda a ama, ergueu a fonte, e dixo:

- Vaya, mesa posta, mesa erguida.

Comer moito fai doer a barriga.

Fartos vós, e fartos nós.

Demos todos gracias a Dios.

Botou un latínorio, e levou a fonte. O xastre rabeaba de fame, pero calou. Rabear, tamén rabeaban iles, que non podían r á arca. Seguiu cosendo; chegou a noite, e volvérono chamar:

- Non señora, donde corto, coso; donde coso, como, e donde como ceno.

Volveron fraguel-a fonte pr'a γ-arca, volveron principiá, e volta a ama a levar a fonte e a dicir:

- Vaya, mesa posta, mesa erguida.

Comer moito fai doer a barriga;

Fartos vós, e fartos nós.

Demos todos gracias a Dios

Rezaron, e despois dixo:

- Vaya, maestro, veña á cama.

- Ay non señora. Donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo.

- E vai durmir eiquí na γ-arca? Mire que vai enfermar.

- Non señora, donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo.

E por mais que porflaron, nono sacaron da tema e tiveron que deixalo. Fóronse deitar. O xastre deitouse na arca e fixo que durmia.

Aló pol-a noite adiante, despertou o vello, abrindosell'a boca, e dixoll'a muller:

- Ay Marica, que fame che teño!

- Eu tamén, mais o demo do xastre deitouse na γ-arca, e non podemos ir a ela.

- Ay se liveras algo pra me dar, qu'eu morro de fame...

- Pois deixa, que vou ver s'hai unha miga de fariña, e fagoche unhas papas.

E ergueuse e foi á cocíña e principiou a fervel-as papas. O xastre qu'ouvira todo, cando lle pareceu, ergueuse e foise pr'a cocíña:

- Brrrr... que frío! - dixo fregando as maus.

- Ben feito, ben feito! Se se viñera á cama e non quedara na arca... Eu ben llo c'ixen; quérese deitar agora?

- Non señora; donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo. E logo vostede que fai?

- Eh! estou eiquí fervendo unhas miadas.

- Pois pra eso élle moi boa a borralla.

E colleu o badil, ergueu o testro, e principio a botar borralla nas papas.

- Non lle bote, señor, non lle bote que x levan moito.

- Non señora, non lle fai mal, canta mais leven, millor.

E volveuse deitar na y-arca. A ama foi ond'o home.

- Qué me trás, Marica?

- Qué che vou fraguer! Estábache faguendo as papas, o deño do xastre foi alá, dixerille qu'eran miadas, y-encheunas de borralla.

- Ay, Marica, qu'eu morro de fame... Ay por Dios, Marica traím'algo qu'eu morro!

- Pois deixa, que vou ver s'as pilas puxeron, e cozoch'os ovos na lareira.

E baixou ó galiñeiro, trouxo dous ovos, e meteunos antr'a borralla pr'os cocer. A pouco, o xastre ergueuse e apareceu na cocíña:

- Brrrr... qué frío!

- Ben feito, ben feito; porque non vai pr'a cama?

- Non señora, donde corto coso, donde coso como, donde como ceno e donde ceno durmo... Déixeme quentar un pouco...

E colleu o badil e principiou a remexer no lume ata qu'escachifou os ovos. Ó pouco volveu pr'a y-arca. Voltou a ama ond'o home.

- Qué me trás Marica?

- Qué che vou fraguer? Estábache cozendo os ovos, chegou o deño do xastre, remexeu no lume y-escachifounos.

- Ay, Marica, qu'eu morro de fame! Trai-

m'algo qu'esto: morrendo!

- Pois deixa, que vou ver s'hai fariña milla e fagoch'unha vica.

Foi, colleu a fariña, fixo a vica, púxolle o testo, e deixouna a cocer no lume, e volveu ond'o home:

- Vaia, xa está a vica feita. O xastre non foi. Agarda un pouco e volvo por ela.

O xastre deixounos estar deitados, ergueuse agustíño, foi á cocíña, colleu porquería, abriu a vica, meteulle a porquería dentro, deixouna com'estaba, e volveu pr'a y-arca.

D'alí a pouco foi a ama pol'a vica, moi sfouta, e levoulla ó home. Emprinciaron a comer, e ó pouco, o vello púxose a berrar:

- Ay, Marica tí que me trouxeche elquí, que boto os figados!

Miraron, e viron a porquería.

- Foi o deño do xastre - dixo a ama - condenado, que me foi alí, y-eu pensaba que non!

D'aquela érguese o xastre e díxolles:

- Ben feito, pra qu'adeprendan, que mata-ban á fame ás xastres e ás costureiras, pois agora xa saben o que é a fame!

Os vellos escarmentaron e non volveron ás andadas.

TODO GALEGO DEBE POSEER AS OBRAS
DO POETA DA RAZA

DA TERRA ASOBALLADA
O BENDITO SAN AMARO
NA NOITE ESTRELECIDA
VENTO MAREIRO
NO DESTERRO

PEDIDOS A "LAR" REAL, 36 l.º

A CRUÑA

HOS HOMES OS FEITOS, AS VERBAS

Os Actos do Seminario d'Estudos Galegos

O domingo, 14 de Marzal, celebrou o Seminario d'Estudos Galegos de Compostelá dous actos literarios importantes que levaron a Santiago moi boa parte da intelectualidade galega. Foron: a conmemoración de D.ª Carolina Michaelis de Vasconcelos, e o ingreso no Seminario dos catro poetas mais representativos do noso tempo, Cabanillas, Noriega Varela, López Abente e Taibo.

De fora de Santiago, foron, antr'outros, Lúgrís Freire, Villar Ponte (A.), Carré Alvarellos e Casal, da Cruña; Castelao, Iglesias Vilarelle e Filgueira, de Pontevedra; Blanco Torres, de Vigo; López Abente, de Muxía; Otero Pedrayo, Cuevillas e Risco, d'Ourense. Agardaban tamén a Anxel del Castillo, a Antón Lousada Diegues e a Victor Casas, que non poderon ir, e qu'escribiron aderíndose ó acto, coma tamén os Sres. Arias Sanxurxo, Banet Fontenla e Banet Díaz-Varela, de Monforte de Lemos.

Noriega Varela e Cabanillas tampouco poideron asistir, contra a súa vontade.

Antr'os qu'estiveron e os membros residentes en Santiago, coma os Sres. Cotarelo, Cabeza de León, Candeira, Tobío, Filgueira Valverde, etc, falouse moito comentando o noso movemento centifeco e literario, e o labor presente e futuro do Seminario, com'os Catálogos bibliográfico, dos castros, dos moimentos arquitectónicos, da lénгаа, e o Museu Etnográfico. Os forasteiros examinaron as coleccións donadas pol-o Sr. Arias Sanxurxo, as papeletas bibliográficas colecciónadas e as obras d'arte que posee o Seminario na súa nova casa, no Colexio de San Clemente, cedida pol-a Sociedá Económica.

A velada en honor de D.ª Carolina Michaelis de Vasconcelos.

Foi ás 11 e meia da mañá, no Salón d'Actos dá Económica, cheo d'un público escolleito, no qu'había distintas donas, e n-un ambiente

de intimidade e de sinxelo recollimento. No estrado sentáronse todol-os membros do Seminario, persidindo o Profesor Cabeza de León, co fundador do Seminario Dr. Cotarelo, o Segretario Sr. Tobío e o Censor, Sr. Filgueira Valverde.

Con sinxelas e fermosas verbas, o Presidente do Seminario, D. Salvador Cabeza de León, abriu a sesión, faguendo notar a sinificación do homaxe á insine investigadora do pasado literario luso-galaico, despois do que cedeu a palabra ó Dr. Cotarelo.

O Sr. Cotarelo fixo un fermoso discurso, no que soupo poñer na outura de que é merecente o labor do Seminario, que aquíl día congregaba alí a cantos o axudan con antusiasmo, e a sinificación espiritual da ilustre comentadora dos Canzoneiros, a quen tan obrigada está Galiza coma Portugal.

O Sr. Otero Pedrayo presentou a D.ª Carolina Michaelis coma contiuadora da tradición da Alemaña romántica, que soupo intresarse pol-o autóctonismo de todal-as terras, dando nacencia ó movemento qu'as fixo despertar.

O Sr. Risco fixo notar como o tempo da nosa literatura que Carolina Michaelis fixo revivir nos seus estudos, foi o tempo da cultura común galaico-portuguesa, e que volver a aquela comunidade espiritual foi der.d'o comenzo a arela dos traballadores da nosa actual renacencia, obra que compre seguir.

O Sr. Lúgrís, n-un discurso valente, e cheo d'antusiasmo, fixo un estudo sinléxico da obra da Sra. Vasconcelos, en todol-os seus aspectos, e saudou con verbas acesas a renacencia galega.

Pechou a sesión con afinadas verbas, o Presidente do Seminario.

O público aplaudiu cordialmente ós oradores.

A sesión do serán

No mesmo salón, ategado de público, celebrouse a sesión d'ingreso no Seminario de Ca-

banillas, López Abente, Taibo e Noriega. Os Sres. López Abente e Taibo leeron iles mesmos os seus poemas. Os dos Sres. Cabanillas e Noriega, ausentes, leéronos respectivamente os membros do Seminario D. Secundino Lugo e D. Xavier Pardo.

Os asistentes poideron apreciar a obra igualmente chea de outura e d'engado, de catro poetas inteiramente desemeillantes. Non pode haber maior distancia do estro ergueito, vario, soberbo e vibrante, chegando tantas veces ó épico, do Poeta da Raza, á inspiración homilde e soave do Poeta da Montaña. Aínda cando un e outro son tenros e sentimentalmente líricos a diferenza é fondosísima.

López Abente, clásico e grave, de rouco acento pondaliano, non ten que ver con ningún dos dous. Chamaron a atención algúns dos poemas inéditos que leu, especialmente algúns de xeito descritivo, ou millor, evocativo, da rexión veiramar onde vive.

Taibo, mais aberto qu'os outros á modernidade, non por eso deixa de ter certa imitanza, moitas veces, cos da época anterior a Cabanillas, anque outras, aínda sendo ben persoal e distinto, parez seguir a escola d'iste. N-ill atopamos certo xeito trovadoresco.

Outras cousas.

Os membros forasteiros do Seminario foron ben agasallados. Moitos residentes en Santiago, e outros intelectuales composteláns, acompañáronos a xantar no Hotel Arxentino. O trio Harguren, do que forma parte o pianista Manolo Cerdeiriña orgaizou no Café Español, da Rúa do Villar, unha sesión de música galega, na que interpretaron *Amor enxebre* de Brage; *Da lenda de Montelongo*, de B. del Río; a *Mulieira* de Sarasate; *Un adiós a Mariquiña* de Chané, e *Meus amores*, de Baldomir.

Tamén os agasallaron no Café Español, a noite do sábado, os estudantes vascos da Universidade cos que os intelectuais galegos estiveron ata moi tarde, en franca e cordial fraternidade.

DO MUSEO ETNOGRÁFICO GALEGO

O Seminario ten o pensamento de levar a efecto esta idea, pol-a que ten loitado hai tempo moitos dos nosos escritores, en especial, Antón Villar Ponte e Vicente Risco. Po-

demos dicir que moi logo ha ter realidade, pois partindo dos donativos do Sr. Arias Sanxurxo, o Seminario propúxose realizala, é moito o entusiasmo e a capacidade de traballo d'aquelles rapaces, e saben que coitan fora de Santiago con moitos qu'os axuden. O plan está xa concebido e matinado.

Por unha parte, pol-o que toca á Etnografía moderna, son moitos os membros do Seminario que teñen ofrecido donar coleccións. Así e todo, o qu'os particulares poidan facer a prol do Museo, non é moito. A creación do Museo, por modesto que sexa - ninguén arela pol-o d'agora igualar os Museos etnográficos de Praga e de Berlín, cáxete nin tan xiquera, n-algúns anos, o Museo Vasco de Bilbao - require cartos.

Por iso, o Seminario solicitou das catro Diputacións galegas, donativos en diñeiro pr'a fundación do Museo. Sabemos ata d'agora qu'as d'Ourense e Pontevedra ofreceron xa a súa axuda. Coidamos qu'as outras tamén hanse decatar da trascendencia da obra. O Museo Etnográfico, fora do seu inapreciable valor científico, fora do mérito artístico das coleccións que poida arrecadar, ha ser a mais firme e significativa executoria da personalidade de Galiza; un moimento eterno ergueito ó pobo galego coma criador e coma traballador.

As Corporacións públicas teñen o deber d'axudalo: Diputacións e Concellos, todos os Concellos de Galiza, e tamén todas as Sociedades galegas, da Terra e d'América, e aínda os particulares; todos poden dar algún auxetío d'interés etnográfico, entendéndose que o ten toda cousa típica, feita por maus galegas, ou eiquí empregada a colio, que poida revelar calquera detalle, por insignificante que pareza, e tamén fotografías, dibuxos estampas, escritos documentos que poidan ilustrar en col da vida galega.

Con soila que se conseguira dotar á nosa Terra do Museo Etnográfico, o paso do nosa xeración non tería sido en balde.

A «SOCIEDAD CORAL POLIFÓNICA» DE PONTEVEDRA

De todas as realizacións d'arte conseguidas na nosa Terra n-este tempo, no que se non pode por menos de recoñecer qu'a xente bule

e traballa, pode que ningunha leña a considere importante que tivo a presentación ó público do Coro Polifónico de Pontevedra, o 23 do mes de Marzal.

Había moito tempo qu'iste agrupamento, do que forma parte moita xente principal da vila do Lérez, e, o que val mais aínda, moita xente educada musicalmente viñase preparando para escomezarl-o seu labor. Foi unha preparación d'obra ben feita, com'o seu emprendimento requería.

A *Sociedad Coral*, com'ela mesma decara no programa do seu pimeiro concerto, nasceu d'unha pequena e íntima xuntanza d'amigos da música, os que siguen sendo, co mestre director Antón Blanco Porto, o espírito animador do meritório agrupamento. Antr'iles atópanse dous dos nosos mais queridos amigos e colaboradores, dous homes afeigados d'amor pol-a grande arte e pol-a nosa Terra e a súa cultura: Antón Lousada Diéguez, Presidente do Coro, e cantor tamén na corda de barítonos, e Antón Iglesias Vilarelle. Na creación do Coro propuxéronse somentes un labor educativo: atraguel-a atención e a querencia do público galego ca'as fontes enxebres da música, a arte popular e as obras dos grandes mestres da polifonía, procurando espallal-a súa coñecencia. Pra elo xuntaron un Coro de voces (señorilas e homes) que baixo a dirección de Blanco Porto estívese moito tempo ensaiando na interpretación das millores obras clásicas de música vocal, e de cantos populares, nosos e alleos, armonizados pr'o xeito polifónico. A porta pechada e sen público, sen mais público qu'o Castelaio, que se lles agregou com'escenógrafo, fóronse levando os ensaios.

Por fin, xa maduros pr'emprinciplal-o seu labor, o mentado día deron o concerto de presentación no Teatro Principal de Pontevedra.

O programa.

Tivo tres partes. A primeira, de música d'autores antigos e modernos, emprinciando co mestre dos Corales, o iniciador do estilo polifónico e da música moderna, Xan Bastián Bach, a quen debíase iste homaxe. Cantaron d'il o Coral *Fruet euch, ihr Christen alle*. Seguiron c'un fermoso madrigal de Roland de Lassus, mestre belga do século XVI, titulado *Vinde ledos*, que chamou moito a atención dos

entendidos. Iste madrigal cantárono en galego; pra elo, a súa letra foi traducida á nosa lénxoa por Iglesias Vilarelle e Filgueira Valverde co fino e gusto con qu'iles saben facelo. Despois a *Serenata de catro galás a unha dona*, qu'ileto cómico de Borodin, e *Don Joan i Don Ramón*, romance popular sobre temas mallorquís, do mestre da música hespañola, Felipe Pedrell.

A segunda parte foi toda de música relixiosa, dos grandes mestres do século XVI e XVII: *In nomine Jesu* de Jacob Handl; *O sacrum convivium* de Ludovico Viadana; *Hievir* de Tomás Luis de Victoria; *Tristis est anima mea* de Giambattista Martini, rematando co *Exultate Deo* de Palestrina.

A terceira parte foi de música popular: *Los mozos de Monleón* tonada Salmantina, por Benedicto; *El cant dels aucells*, cántiga popular de Nadal por L. Millet, e tres cantos populares nosos, armonizados por Fray Luís María Fernández; *Porque choras miña prenda?*, *Este é o tempo* e *Camiña Don Sancho* (romance), que marcan vieiro novo pr'a nosa música.

Fora de programa, cantou o Coro unha fermosa canción rusa do Volga — *Stienka Razin*.

É digna de loubanza a escolma feita nas obras pra compôr iste programa, e o seu ordeamento en partes, qu'amostran gusto e coñecencia.

Os decorados do Castelaio.

Por pimeira vez; o Castelaio revelouose com'escenógrafo, e tan grande, tan forte, tan xenial, coma nas outras modalidades da súa arte. Castelaio soupo colaborar no labor do Coro Polifónico coa punxente intuición que ten de cole, que fura no significado íntimo das cousas, e tradúceo en adaptacións maravillosas.

Fixo pimeiro un telón de boca: un gran pano mouro sementado de frolas de vivos tons, qu'estrelan sobr'o fondo negro en lada e brillante polícromía. No meio e meio está o rubro da Sociedade: o Rei David do Pórtico das Platerías co-a lenda en letras románicas que di: «Sociedad Polifónica de Pontevedra.» Despois fixo fondos pra cada unha das partes do programa.

D'iste xeito, a primeira parte, fundamentalmente profana, cantouse n-un fondo de salón, en gris, con alfombra e gradería bermella, d'un contraste perfecto, d'unha maxestosa sinxeleza.

A segunda parte, de música relixosa, cantouna o Coro atrás d'un telón, representando un fermoso pórtico románico con moitas figuras, e pr'o *Exultate Deo* de Palestrina, lociu un soberbo rosetón oxival, d'un efecto prodixoso, e que consideran com'un dos millores acertos da escenografía moderna.

Por fin, a terceira parte fíxose c'un decorado representando unha gran fiesta alumeadada pol-o luar.

O trunfo do Castelao foi superior a canto s'agardaba do seu inenso xenlo.

A interpretación.

Aínda sendo humildes as arelas da Sociedade Polifónica, soupo abranguar un éxito coma se lembran poucos na nosa Terra. O Teatro Principal estivo cheo, con moita mais xente da que n-il colle comodamente: había cadeiras metidas antr'as lunetas, xente de pé, algúns s'abindose onde podían. O aspecto da sala era do mais locido.

A xente ovacionou os lenzos do Castelao, e ô Coro dend'o comenzo.

O labor dos cantantes estivo á outura que s'agardaba, e chegou ô cume na segunda parte. Houbo que repetir o *Exultate Deo*. Tamén mereceron loubanza os solistas: a Sra. Luz Fernández, soprano, no *Cant dels aucells*, e Xosé Castro Souto, tenor, na *Canción do Volga*. E aínda os cantos galegos do derradeiro.

Remate.

Veleiquí as novas que temos do acontecemento artístico do 23 de Marzal. Non sei cando poderemos escoital-o Coro Polifónico fora de Pontevedra. D'un xeito ou doutro, podemos gabar xa d'un bó emprendimento d'arte grande, e precisamente na música, onde tanto domina o gusto ruín na nosa Terra, n-esta terra d'artistas espontáneos, onde cada mozo da aldeia é músico e poeta.

O SAN FRANCISCO D'ASOREY

Vmos en Santiago a derradeira obra do insigne escultor.

En madeira policromada — madeira vivente, madeira espiritualizada en dous sentidos: espiritualizada pol-o traballo a un tempo miudo e xigante, espiritualizada pol-a plasmación do sentimento, d'un sentimento no que non hai dúbida qu'a vida do Seráfico Padre (e mais

elixemprar das vidas humanas) foi intimamente vivida; madeira con alma — traballada con minucia a' o derradeiro detallliño, c'un longo e demorado esforzo d'atención, e conservando cada mordedela da goiva no pau, a impronta do traballo material que se volveu arte e vida, o sinal do procedemento, com'en certos xaponeses y-en algúns occidentáns con conciencia artística, que traballaban á luz da lámpara da verdade.

O Santo, figura alongada ata mais do natural, coroado de froles e paxaros por riba da groseira cogulla que lle cobr'a testa, ofrece a sua carne mártir, cos brazos en cruz, apoyado n-un penedo e no couce d'un arbre, que desprende unha pola, apegado á terra pol-o sentimento fraternal, crucificado na Natureza por propia vontade, cos sagrados estigmas en pés e maus, os cravos xa cobertos pol-a pel, pés e maus de Cristo d'un imitador de Cristo real e verdadeiro, pechadol-os ollos á luz do mundo, abertos por adrento á luz interior onde frolecen xa as estrelas do ceo, alma chea de bestas e paxaros e homes e arbres e terra e penedos, que recolle en amor a Natureza inteira pra levarlla a Deus. O lobo, empoleirado atrás do Santo asoma por riba do brazo dereito pra acochar no seo fraternal unha testa de prodixosa realidade, traballada pelo por pelo, pechados tamén os ollos, com'un can cand'o acaríñan rañándolle antr'as orellas. A estofa grosa com'un cilicio que cobr'a medias a probe carne do Santo, está por adiante coberta de remendos de teas ordinarias ou preciosas, que marcan n-ela unha gran cruz.

Aseguran qu'Asorey fixo esta obra, porque aló en Madrid puñéronlle a chala de que non sabia tratar mais que temas galegos. E anque así fora, qué?... E si o San Francisco é un tema universal, por ser universal, deixará de ser galego? De todos xeitos, consiguem co'il un dos seus maores acertos.

E agora, alá vai co'il pra Madrid... en demanda cecais d'outra terceira medalla!.. Seica lle poñen medo os Pirineus...

Vai pra Madrid, onde somentes tres ou catro, e non dos que mais estimanza gozan, comprenden a arte grande; os outros, ou xusgan c'un rancioso criterio académico, ou con criterios d'importación; ou un clasicismo noxoso, ou a moda...

Coidamos qu'Asorey ganaría mais, que Galiza - a quen il debe a súa inspiración e o seu xuício, e coa que ten pol-o tanto iste deber - ganaría tamén mais, si se decidira a pasala fronteira...

EXPOSICIÓN D'ARTE GALLEGA EN SANTIAGO

TENCIONAN ist'ano, pol-o Apóstolo, facer unha que ha ser se cadra a mais compeita que se leña feito na nosa Terra. Queren recadar o concurso de todol-os artistas, e tamén de todas as Corporacións e de todas as Sociedades e particulares que posean obras d'autores galegos. Se todos corresponden coma deben, ha ser unha ben boa demostración de canto Galiza fai e pode en materia d'arte.

LIBROS

GALICIA, VOTO EN CORTES.

por M. SILVA FERREIRO.

MOITO se ten falado d'iste asunto, e caxeque de cole d'un xeito impreciso. Lopez Ferreiro estudouno algo, e recentemente, nas suas *Notas viejas Galicianas*, refírese a elo D. Pablo Perez Constantí, D. Manuel Silva Ferreiro, Catedrático da Universidade Pontificia de Santiago, publica agora este libro onde recolle toda a historia da representación de Galiza nas Cortes casteláns, e do sonado preito do voto, coma tamén da Escuadra galega. Unha cousa qu'o autor non fai, e que houbera estado ben, fora que houbera posto ó principio unha referencia dos traballos anteriores e das fontes de consulta en col da materia. O autor manifesta que non se sabe por qué Galiza deixou de ter voto en Cortes, e desbota a opinión - posta no artigo *Galicia* do *Diccionario Espasa* - de que foi por seguir-o partido da Beltranexa, opinión que seguiron case todol-os escritores galegos do século pasado. Por certo que Martínez Suiro, nos *Fueros municipales de Orense* asegura que foi moito antes, por ter deixado de ser realenga a mais da terra de Galiza. As repzidas xestións das cibdades galegas, as rivalidás antr,elas, o repartimento e pagamento dos cen mil ducados que lles costou recuperar-o voto, están referidos por miúdo asegún diferenca de documentos do Archivo do concello de Santiago.

HACIA UNA MORFOLOGÍA DE LA VIDA GALLEGA, por JUAN JESÚS GONZÁLEZ, Santiago, 1925.

CECAIS unha miga trabucado o título d'iste librito - por dar certo valor normativo á verba *morfología*, de valor puramente especulativo - contén emporiso un traballito, atelgado d'atnadas ouservacións, onde se discute o *problema da grande urbe*, suscitado eiquí por Faraldo e Vilar Poute e discutido en diferentes sentidos por Valle Inclán, Montes, García Martí, e outros. Xan Xesús González é do noso pensar, inclinándose á intensificación da vida nas pequenas vilas, e fúndase pra elo principalmente, no caracte da xente galega, refrataria ó urbanismo, e na imposibilidade xeográfica da gran cidade. Unha consideración crítica ben feita do caracte do galego dentro e fora da terra: unha xusta apreciación da Edade Meia, avaloran iste traballo.

DE LA NATURALEZA: SU SENTIMIENTO Y COMPRENSIÓN, LA ATLÁNTIDA, conferencia do MARQUÉS DE FIGUEROA na Universidade de Coimbra, publicada pol-a Unión Ibero-Americana.

ONO noso ilustre colaborador estuda eiquí n-esta fermosa conferencia o problema da esistenza da Atlántida, en relación co sentimento da Natureza coma criador dos mitos. Pon os indicios do continente solgado a carón da teoría de Wegener, e sen decidirse, porén, afirma a perennidade do mito, ond'está o qu'a Natureza suxire, pois: «Natureza sugiere tanto directamente, como por indirecto modo.» A Atlántida aparece ligada á doutrina dos desprazamentos verticais, frente ós desprazamentos horizontais de Wegener, e ouservacións d'outra caste, dan, coma di Mendes Correia, «verosímil lianza á Atlántida... Lembremos nós como, nos primeiros anos do noso movemento, o mito da Atlántida - berce dos Celtas asegún Veree e Aguiar - ergueito de novo por Porteiro, foi pra nós un símbolo.

Non deixe de mercar

COUSAS por CASTELAO
Prezo CATRO pesetas

REVISTAS

CÉLTIGA 10-1-1926.

¡Ela! por Urbano Gonzalez Varela - *El momento de Galicia - Galiza e o Minho* por João Verde - *Aturuxos en el mar* por Ramón Suarez Picallo - *Sonetos de Amor* por Leon Yarara - *Hispano americanismo* por A. Alonso Rios - *La segunda comida de camaradería de Céltega - Un gran escultor gallego - Cosas de los troyanos* por José Luis Bugallal - *Roma* por Pedro Roca y Marsal - *Un xuntoiro proveitoso* por Cesareo Figueroa Gamayo - *Vicente Risco* por Blanco Amor - *O corazón da terra* por Xan de Pezos - *Teoría do Nacionalismo Galego* por Vicente Risco - *Discurso do Dr. Luis Porteiro - Curros* por R. Cabanillas - Informaciós, Efemérides, Fotos de Trives, *Agua fuertes quincenales*, ilustraciones de Bcrobio, Camilo Rodeiro e outros.

CÉLTIGA 25-1-1926.

Pol-a Patria por Eduardo Pondal - *El momento de Galicia - A Saudade* por Noriega Varela - *Romance de Saudade* por Blanco Amor - *Figuras de cornisa* por Prudencio Canitrot - Unha carta do Cabanillas - *Concepción Arenal - Libros - O Pulpo* por A. Zapata García - *O Seminario de Estudos Galegos de Santiago* por Vicente Risco - *Teoría do Nacionalismo Galego - Un ollo de vidro* por Castela - Informaciós diversas, Alalás de Sarandós e Castro Caldelas, etc.

NAÇÃO PORTUGUESA
n.º 7-8, 3.ª serie, 1925.

Nos atrios da Cidade Nova por Antonio Sardinha - *A emigração clandestina* por Artur C. Figueira - *Un novo Iberismo* por M. de Oliveira Lima - *Palabras que não foran escritas* por Pedro T. Pereira - *Un grande jurista*

português por Marcello Caetano - *A política de Africa de El-Rei D Sebastião* por Manuel Múrias - *A memoria de Henrique da Gama Bames* por M. M., J. Lucio de Azavedo, Hipólito Raposo - *Cipo, Crónicas do mes* etc.

GIL VICENTE, Guimaraes
Novembro - Dezembro
de 1925.

Unha outra revista dos integristas lusitanos, «revista mensual literaria e de cultura nacionalista», rotúlase, e amosra a difusión en Portugal tamén d'un pensamento que a sí mesmo califícase de reaccionario. Trai iste número traballos de José Pequito Rebelo, Eugenio de Belonor e Alberto V. Braga, o d'iste adicado ós *Nichos de «Alminhas»* ou petos das Animas, dos que tanto hai na nosa terra e que tan útil é confrontar cos d'alén Miño. Tamén hemos dar un resumo d'iste traballo no noso *Archivo filosófico e etnográfico de Galiza*.

BOLETIN DE LA JUNTA
PROVINCIAL PARA LA
LUCHA ANTITUBERCULO-
LOSA, Cruña, Xaneiro
1926.

É o primeiro número. Ven proseguir o do Dispensario Antituberculoso, e require o esforzo xeneroso de quenés queiran axudar n-esta humanitaria cruzada, pol-a que tanta gabanza merece aquela Xunta. Adica unha lembranza ó Señor Asúnsolo, e fala do Sanatorio de Cesuras, da Cultura popular fisiolóxica, da tuberculosis porcina, e noticias.

* *

D'outras revistas recibidas falaremos pró mes que ven.

Imprenta LAR. Real, 36 - A CRUÑA

Dr. MOSTEIRO

Médico
Odontólogo

Medicina e Cirugía da boca -- Electricidade -- Rayos X

A Clínica Dental mais completa de Galicia
Cantón Pequeno, 1 (Casa Pastor) - A CRUÑA

LUIS FÁBREGA
DROGUERIA E FARMACIA
Progreso esquina a Luis Espada
OURENSE

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM
De mais dura qu'os de pruma e limpa millor
Véndense en todo-os estabrecimentos do ramo
Andrés Perille - OURENSE

Reloxería **ZENITH**
Máquinas parlantes, Discos, Agullas
e Accesorios
M. Calviño
OURENSE

A mais económica de Galicia

AXIÑA **HOSTIA** POR
APARECERÁ **ARMANDO COTARELO**

SANATORIO QUIRURJICO

Direitores:

Manuel Peña Rey
Ginecología e Partos

José Mosquera Blanco
Cirugía geral
Especialista na gorxa, nariz e ouvidos

Situado frente á Alameda do Cruceiro, ten todas-as condicións precisas.—Practicase toda clase d'operacións.—Dotado de todos-os adiantos que pide a actual Cirugía.—Modernas instalacións de RAYOS X pra diagnóstico e RADIOTERAPIA superficial e fonda, con voltaxe de 250,000 voltios.—Aparello de Diatermia pra tratamento de Abscesos, procesos Inflamatórios, reumatismo, etcétera.
Lámpara de cuarzo pra sol d'altitude e ultra-violeta pra tratamento d'escrofulosis, raquitismo, alopecia, eczemas, etcétera.
Admítese embarazada, e cóntase cos materiais esterilizados pra fora da cidade en casos d'urxencia.—Poden colaborar en todo-os compañeiros, previo consentemento dos direitores.

BODEGAS GALLEGAS PEARES E OURENSE
Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE. LOS GALLEGOS blanco e tinto
Macía e Valeiras, Apertado 18-- Ourense

Fabricación
especial de
toda sorte
de Cristaes
ópticos

(MARCA REGISTRADA)

Execucion
esmerada
das recetas
dos seño-
res Médicos
Oculistas

PRAZA MAYOR, 18 :: OURENSE

PROPAGANDO

N O S

érguese a nosa cultura

Lea
vostede
a novela
mensual

LAR

Suscripción a 6 números
1'60 pesetas

Ademinis-
tración e
imprensa
Real 36-1.

A C R U Ñ A

Augas bicarbonatado-sódicas de
M O N D A R I Z

FONTES DE GÁNDARA e TRONCOSO
Propiedade dos FILLOS DE PEINADOR

MONDARIZ—BALNEARIO está situado a 35 kilómetros de Vigo e a 20 das
estaciós de Porriño e Salvatierra de Miño

O Hotel do Estabrecimento está aberto do 1.º de Mayo a 31 de Octubre

NON DEIXE DE MERCAR

**COVNAS
POR
CASTELXO**

**2.º volume da Biblioteca
do Seminario de estudos
Galegos**

EDICION LAR

PREZO catro PESETAS

.....
F. ROMANESACO
DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19

OURENSE

Teléfono 28